

Ingeborg Bachmann ve Dil Felsefesi

Ingeborg Bachmann'ın edebiyat aurasıyla tanışmam, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 1985 yılında Doç. Dr. Semahat Yüksel'in çevirisiyle yayımlanan 'Seçmeler' adlı kitap ve bu kitapta yer alan "Su Perisi Gidiyor" (Undine Gidiyor) adlı öykü sayesinde gerçekleşti. "Su Perisi Gidiyor" başlıklı öykü -çevirideki bazı tutarsızlıklara rağmen- etkileyici dilsel motifler ile felsefi bir bakış açısından oluşan özel bir anlatım gücü içeriyordu. Ayrıca, "Otuz Yaş" adlı öykü kitabından seçilmiş altı öyküyü içeren "Seçmeler" ile yazarın ünlü -ve tek- romanı olan "Malina" (B/F/S Yay., 1985, Çev: A. Cemal) Türkçe'de kitap oylumunda yayımlanmış ilk Ingeborg Bachmann eserleri olma özelliğini taşıyorlardı. 'Seçmeler'de yayımlanan öyküleri okuduktan birkaç yıl sonra, Bachmann'ın edebiyat yaşamı boyunca kurduğu dilsel alan derinliğinin -sürekli genişleyen, yaşayan, nefes alıp veren- sınırlarını ve bu sınırların dil felsefesi üst-başlığındaki önemini "Ertelenmiş Zaman" (İyi Şeyler Yay., 1993, Çev: A. Cemal) adlı zarif şiir kitabını okuduğumda fark edecektim. Geçtiğimiz Mart ayında ise Bachmann'ın 1948-1967 yılları arasında yayımlanan şiirlerinden oluşmuş en kapsamlı "Toplu Şiirler" bütünüünün yeni baskısı -12 yıl aradan sonra- Yapı Kredi Yayınları tarafından gerçekleştirildi. Bu yeni baskı, "Ertelenmiş Zaman" öncesinde (1948-1953) ve sonrasında (1957-1967) yayımlanmış şiirleri karşılaştırmalı olarak okumamızı ve Ingeborg Bachmann'ın dil felsefesine olan bağlılığını içselleştirmemizi sağlıyor.

Dünyada ve ülkemizde Ingeborg Bachmann, bir edebiyatçı olarak en çok “Malina” adlı romanı doğrultusunda okurla buluşmuştur. 1971 yılında yayımlanan bu romanın bir başyapıt olarak ön-plana çıkmasını sağlayan temel farklılık; yapısalcı veya yaratıcı yazarlık kuramı öğelerinin (klasik kurgu, karakter yaratımı, olay örgüsü vb.) dilsel öğelerin önüne hiçbir koşulda geçmemesi, yani Bachmann’ın dili ikincil önemde bir ‘araç’ olarak görmemesidir. Aksine, Bachmann’ın eserlerindeki anlatılar ve bu anlatıların yerlemleri, dilin -içkin- devinimiyle birlikte ‘anlam uzayı’ni genişletecek derecede önemli bir ‘felsefi amaç’ olarak belirlenmiştir. Dilin düşünsel imkânlar oluşturmadaki önceliği, Ingeborg Bachmann gibi uzun yıllar şiir ve dil felsefesi alanında akademik olarak çalışmış yazar ve şairlerin tümünde görülür. (Örneğin; Bilge Karasu, Füsun Akatlı, Oruç Aruoba ve İonna Kuçuradi’nin edebî eserlerini, dil felsefesi yaklaşımının Türkçe edebiyatımızdaki öncü eserleri olarak değerlendirebiliriz.) Bachmann, 1951 yılında Martin Heidegger’in varoluşçuluk felsefesi üzerine yazdığı tezle doktorasını tamamlamış ve 1958-1959 yıllarında doçent unvanıyla Frankfurt Üniversitesi’nde ‘şiir dersleri’ vermiştir. Ingeborg Bachmann için dil felsefesinin temel yaklaşımını oluşturan kök nedensellik Ludwig Wittgenstein’in “*Dilimin sınırları, dünyanın sınırlarını belirler.*” önermesiyle ifade edilebilir. Bachmann, 1963 yılındaki bir söyleşisinde “*Şiir yazmak zorunluğuydu duymamama karşın, istersem şiir yazmayı ‘başarabileceğim’ kuşkusuna kapılınca, şiir yazmayı bıraktım. Ve yeniden şiir yazmak zorunda olduğumu duyumsayınca kadar, yazacaklarımın, son yazdıklarımın bu yana edinilen deneyimleri kapsayacak ölçüde yeni şiirler olacağına inanıncaya kadar şiir kaleme almayacağım.*” demektedir. Şiire ilişkin bu tutum, Ludwig Wittgenstein’in felsefi çalışmalarının ilk dönemiyle bütünlüklü olarak örtüşürken, bulanık mantık ve dil oyunları kuramını oluşturduğu ikinci dönemle ise daha az uyumluluk gösteriyor.

Bachmann’ın “Ertelenmiş Zaman” öncesi ‘1948-1953 Şiirleri’nde Orta Avrupa lirizmi, tematik açıdan dengeleyici(normal) bir yoğunlukta varolmuştur. Lirizmin yerini dil felsefesine bırakarak, semiyotik ağırlığın imgelem üzerinde baskın hâle geldiği ilk kontrast şiirler “Ertelenmiş Zaman”ın üçüncü bölümünü oluşturuyor. Dil felsefesinin tüm hatlarıyla kendini gösterdiği ilk Bachmann şiirlerinin “*Büyük Viyana peyzajı*” ile “*Budala adlı bale-mim gösterisinden Prens Mişkin’in bir monologu*” olduğunu düşünüyorum. Dostoyevski’nin “Budala” adlı romanının başkahramanı olan Prens Mişkin’in “dürüstlük dolu” iç dünyası nedeniyle dış dünya karşısında yaşadığı kriz, Bachmann’ın zihninde şiirsel bir monolog olarak belirmektedir. Bu şiirdeki durum, Bachmann’ın edebî türler (deneme, roman, oyun, şiir) tanımlarındaki biçimsel ayrımları kaldırıp ‘eserlerin taşıdığı anlam’ ile ‘dil felsefesinin amaçladığı anlam’ı birleştirerek yeni bir edebî düzlem(şiirsel alan derinliği) oluşturmak istemesinin en güzel örneklerinden biridir.

Sonuçta Ingeborg Bachmann, dil felsefesinin alan derinliğinden edebiyat eseri çıkararak ve ‘anlamı -şiir olarak- yeniden kurmaya çalışan ekol’ün yakın tarihteki en önemli isimlerinden biridir. Dilbilimsel hassasiyeti olan ve “*gerçeğin yapısının dilin yapısı tarafından belirlendiğini*” düşünen okuyucuların Ingeborg Bachmann’ın tüm eserlerini içselleştirmesi gerektiğine inanıyorum.

Zafer Yalçınpınar

Aydınlık Kitap, Sayı: 220, 8 Temmuz 2016, s.4

Zafer Yalçınpınar'ın tüm inceleme yazılarına
<http://zaferyalcinpınar.com/inceleme.html> adresinden ulaşabilirsiniz.

Ayrıca bkz:

1/ Nicanor Parra'nın 'Karşışir'leri

Tam metin pdf: <http://bit.ly/nicanorparrakarsisir>

Aydınlık Kitap, Sayı: 216, 10 Haziran 2016

2/ Werner Herzog'un Bakışının Biçimini Taşıyan Bir Yolculuk

Tam metin pdf: <http://bit.ly/herzogbuzdayurur>

Aydınlık Kitap, Sayı: 214, 27 Mayıs 2016

3/ Julio Cortázar'ın zihninden; "Küba Devrimi'nin Başlangıç 'Buluşma'sı"

Tam metin pdf: <http://bit.ly/cortazarbulusma>

Aydınlık Kitap, Sayı: 211, 6 Mayıs 2016

4/ Alfred Jarry'den "Günler ve Geceler" Ötesi Tinsellik

Tam metin pdf: <http://bit.ly/alfredjarrygunlergeceler>

Aydınlık Kitap, Sayı: 202, 4 Mart 2016

5/ ECE AYHAN ile 'KARA GERÇEK'

Tam metin: <http://zaferyalcinpınar.com/bbkara/eceayhanilekaragercek.jpg>

Aydınlık Kitap, Sayı: 195, 15 Ocak 2016